

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version: Kuusama, E. & Martikainen, S. (2020) Ohjekortti lähisuhdeväkivallan uhrien ja tekijöiden tukipalveluista kenttäpartioiden käyttöön. Poliisi & oikeus 90:1, 34-36.

URL: https://www.spjl.fi/files/3628/P00120_ilman_s30-32.pdf

Ohjekortti lähisuhdeväkivallan uhrien ja tekijöiden tukipalveluista kenttäpartioiden käyttöön

TEKSTI

Eliisa Kuusama,
Soili Martikainen

On tärkeää, että lähisuhdeväkivallan uhri saa oikea-aikaista ja oikein kohdennettua apua varhaisessa vaiheessa. Tällä hetkellä poliisilla ei kuitenkaan ole virallista velvoitetta tai vakiintunutta käytäntöä lähisuhdeväkivallan uhrien auttamiseen. Elisa Kuusama selvitti opinnäytetyössään, millaisia julkisen ja kolmannen sektorin tukipalveluja on saatavilla Helsingissä asuville lähisuhdeväkivallan uhreille ja tekijöille. Opinnäytetyössä myös selvitettiin, miten poliisin kenttäpartio voi parantaa lähisuhdeväkivallan uhrin ja tekijän ohjautuvuutta tukipalvelujen piiriin.

Lähisuhdeväkivalta on väkivaltaa, joka kohdistuu tekijän nykyiseen tai entiseen kumppaniin, lapseen, lähisukulaiseen tai muuhun läheiseen henkilöön. Lähisuhdeväkivalta käytetään myös termejä perheväkivalta, kotiväkivalta, parisuhdeväkivalta tai naisiin tai miehiin kohdistuva väkivalta. Se voi olla luonteeltaan fyysistä, psyykkistä, taloudellista, seksuaalista. Se voi myös olla perustarpeiden tyydyttämisen estämistä tai laiminlyöntiä.

Lähisuhdeväkivalta voi johtaa muun muassa fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriintymiseen, perustarpeiden tyydyttämättä jäämiseen tai jopa kuolemaan. Seksuaalirikokset sekä lapsiin kohdistuva väkivalta oli rajattu pois opinnäytetyöstä, sillä näiden ryhmien kohdalla tukipalveluiden piiriin ohjaaminen toimii pääsääntöisesti paremmin.

Naiset ja tytöt lähisuhdeväkivallan uhreina

Lähisuhdeväkivalta kohdistuu tutkimusten mukaan pääosin naisiin ja tyttöihin. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2016 lähisuhdeväkivallan uhreista 65 % oli naisia ja 40,6 % oli avio- tai avopuolisoiden välistä väkivaltaa. Uhri oli nainen noin 80 % avio- ja avopuolisoiden välisessä väkivallassa; alaikäisiä oli neljäsosa uhreista.

Sisä-Suomen poliisilaitoksen alueella tehdyn tutkimuksen mukaan perheväkivallaksi luokiteltuja hälytystehtäviä kertyi 1.4.–30.9.2015 välisenä aikana yhteensä 1811 kappaletta, ja näistä tehtävistä 973:sta saatiin kyselylomakevastaus. Fyysistä väkivaltaa tapahtui 57 % tehtävistä. Lähisuhdeväkivallan uhreista 80 % oli naisia, tekijöistä naisia oli 19 %. Euroopan unionin perusoikeusviraston vuonna 2014 julkaiseman tutkimuksen mukaan parisuhteissa väkivallalla uhkailun tai väkivallan uhriksi joutui noin 16 % suomalaismiehistä, ja lisäksi noin viisi miestä kuolee vuosittain nykyisen tai entisen kumppanin surmaamana.

Sosioekonominen tausta vaikuttaa lähisuhdeväkivallan todennäköisyyteen ja määrään. Riski väkivaltaan kasvaa köyhyyden, rikollisuuden, suhteellisesti alhaisen koulutustason ja heikon sosioekonomisen taustan myötä. Seurusteluväkivallan kohdalla ei voida kuitenkaan piirtää yhtäläisyysmerkkiä sosiaalisen taustan ja väkivallan välille: kuka vain voi joutua kokemaan seurusteluväkivaltaa, vaikkakin tietyn sosiaalisen piirin omaaminen voi toimia altistavana tekijänä.

Päihteet liittyvät vahvasti lähisuhdeväkivallan. Toisaalta uhrin mielenterveys- ja päihdeongelmat voivat aiheutua pahoinpitelystä, ja

tekijän väkivaltainen käyttäytyminen voi itsensä johtaa päihteiden käyttöön. Lähisuhdeväkivalta on usein ylisukupolvista. Tutkimusten mukaan jopa 40 % perheväkivaltaa käyttävistä miehistä on itse kasvanut väkivaltaisessa lapsuudenkodissa, ja naisista huomattava osa on kokenut jo lapsena väkivaltaa. On kuitenkin huomattava, että väkivaltaisessa lapsuudenkodissa kasvaneista voi kasvaa väkivallattomia aikuisia.

Toistuvuus on yleinen piirre lähisuhdeväkivallassa. Monissa tapauksissa lähisuhdeväkivalta myös pahenee ajan kuluessa. Väkivallan tekijä voi hävetä tekoaan ja pelätä rikosoikeudellisia seurauksia tekojen paljastuessa sekä pitää uhriaan entistä tiukemmassa otteessa. Tekijä voi myös kokea olevansa riippuvainen uhrista. Uhrin perusturvallisuus on voinut järkkyyä pahasti ja selviytymisen välineet saattavat olla vähäiset. Siksi uhri voi kokea, ettei hänellä ole mahdollisuutta paeta tekijän hallinnasta.

YK:n naisten oikeuksien komitea CEDAW on toistuvasti kiinnittänyt huomiota Suomessa esiintyvään naisiin kohdistuvan väkivallan laajuuteen sekä kehottanut hallitusta tehostamaan naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyä. Lähisuhdeväkivalta saattaa olla yksi Suomen valtion vakavimmista ihmisoikeusongelmista.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan valtioilta edellytetään aktiivisia toimia toisten yksilöiden tahoilta tulevia oikeuden loukkauksia vastaan.

Tukipalveluja lähiväkivallan uhreille ja myös tekijöille

On tärkeää, että lähisuhdeväkivallan uhri saa oikea-aikaista ja oikein kohdennettua apua varhaisessa vaiheessa. Väkivalta voi olla uhrille traumaattinen kriisi, josta syntyy tunne hallinnan menettämistä ja selviytymiskeinojen riittämättömyydestä. Väkivalta voi olla myös yhdistelmä traumaattisten kriisien sarjaa, ja mikäli trauman lähde ei poistu, voi toipuminen jopa estyä. Uhrin tarvitsema tuki ja väkivalta lasta toipuminen on yksilöllistä; eri ihmiset tarvitsevat erilaisia keinoja toipuakseen. Lisäksi naisilla voi olla turhautumisen kokemuksia viranomaisten kanssa toimimisesta, mikä voi saada naisen menettämään uskonsa, että viranomaistoimet voivat auttaa häntä.

Lähisuhdeväkivallan uhreille tarjottavat tukipalvelut ovat moninaisia. Tukipalveluilla tarkoitetaan tässä artikkelissa muun kuin viranomaisen tarjoamaa rikosprosessin ulkopuolista tukea, apua tai neuvontaa, jolla pyritään lähisuhdeväkivallan uhrin kokemien negatiivisten vaikutusten minimointiin sekä lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisyyn. Tukipalveluista on rajattu pois ideologiset toimijat kuten kirkkokuntien tarjoama apu, sekä hyvin uudet tai toiminnaltaan vähäiset tahot.

Monet viranomaiset joutuvat työssään tekemisiin lähisuhdeväkivallan kanssa, ja viime vuosina moniammatillista yhteistyötä on pidetty välttämättömänä lähisuhdeväkivallan ehkäisyssä. Poliisi on viranomaisena erityis-asemassa, koska poliisi voi käyttää väkivaltaa ehkäiseviä pakkokeinoja, kuten epäillyn kiinnittäminen ja pidättäminen, ja poliisin puoleen voidaan kääntyä välitöntä puuttumista edellyttävissä tilanteissa.

Tällä hetkellä poliisilla ei kuitenkaan ole virallista velvoitetta tai vakiintunutta käytäntöä lähisuhdeväkivallan uhrien auttamiseen. Sosiaaliviranomaisista on tullut keskeinen toimija lapsiin kohdistuvassa väkivallassa, mutta täysi-ikäisten uhrien kohdalla viranomaisilla ei

ole velvollisuutta tehdä lastensuojeluilmoituksen kaltaista ilmoitusta, joka johtaisi sosiaaliviranomaisten toimenpiteisiin. Lähisuhdeväkivallan kohteeksi joutuneen vanhuksen tapauksessa terveydenhuolto voi tehdä aloitteen hoidon järjestämiseksi, mikäli vanhuksen ei koeta pystyvän huolehtimaan itsestään. Ulkopuolelle jäävät esimerkiksi työikäiset lapsettomat lähisuhdeväkivallan uhrit.

Suurimmat keskusteluapua tarjoavat organisaatiot ovat Nollalinja sekä Naisten Linja Suomessa ry, jotka tarjoavat puhelinneuvontaa sekä kriisiapua ja tukipalveluita pääosin vapaaehtoisvoimin. Ensi- ja turvakotien liitto tarjoaa hätämajoitusta ja sen jäsenyhdistykset ylläpitävät 27 turvakotia. Lisäksi liitto pitää Nettiturvakotia, mikä tarjoaa ohjeita ja internet-päivystyksen. Oikeusministeriön tukema Rikosuhripäivystys auttaa rikoksen uhreja ja todistajia rikosprosessissa.

On myös lukuisia julkisen sektorin tukemia yhdistyksiä, jotka tarjoavat neuvonta- ja tukipalveluita lähisuhdeväkivallan uhreille ja tekijöille, sekä heidän läheisilleen. Tukea tarjoavat Kriisikeskus Monika, Tukikeskus Varjo, SOPU-työ, Suvanto-yhdistys, Lyömätön Linja, Väkivaltaa kokeneet miehet -hanke sekä Lähisuhdeväkivaltatyön yksikkö.

Kriisikeskus Monika tarjoaa apua väkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille maahanmuuttajataustaisille naisille. Tukikeskus Varjo on perustettu eron jälkeisen vaimon ja väkivallan kohteena elävien perheiden turvallisuuden lisäämiseen sekä vainoamisen ennaltaehkäisyyn. Asiakkaille toimintaa on sekä paikallisena että valtakunnallisena. Lisäksi ammatillisille on tarjolla asiakastyön tukea ja konsultaatiopalveluja, koulutusta ja kehittämistyötä sekä tutkimusyhteistyötä. SOPU-työ tarjoaa sukupuolisensitiivistä sovittelua, jonka tavoitteena on ennaltaehkäistä kunniaan liittyviä konflikteja ja väkivaltaa perheissä ja yhteisöissä. Kohderyhmänä ovat nuoret, perheet ja yhteisöt, joihin liittyy kunniaan liittyviä haasteita sekä henkilöt, jotka työskentelevät monikulttuuristen nuorten ja perheiden kanssa. SOPU-työhön voi ottaa yhteyttä jo ennen kuin väkivaltaa on tapahtunut, tai jos epäilee että perheessä on väkivallan uhkaa.

Suvanto-yhdistys on valtakunnallinen kan-

Poliisin kenttäpartio voisi parantaa lähisuhdeväkivallan uhrin ja tekijän ohjautuvuutta tukipalvelujen piiriin

Eliisa Kuusaman tekemän opinnäytetyön tulosten mukaan poliisin kenttäpartio voisi parantaa lähisuhdeväkivallan uhrin ja tekijän ohjautuvuutta tukipalvelujen piiriin. Poliisin resurssit ovat niukat, jonka vuoksi poliisi kokee turhautumista resurssien kohdentamisesta perheisiin ja pareihin, joilla väkivalta on toistuvaa. Varhaisen avun tarjoamisella lähisuhdeväkivallan uhreille ja tekijöille on yhteiskunnallisesti merkittävä vaikutus, jos sillä saadaan poliisin resursseja vapautumaan toistuvista lähisuhdeväkivaltatehtävistä ja rikostutkinnoista muihin tehtäviin.

Toimeksiantajan, Helsingin poliisilaitoksen lähisuhdeväkivaltaryhmän mukaan opinnäytetyön tuloksena tuotettu ohjekortti on selkeästi hyödyllinen työkalu kenttätehtävissä toimiville konstaapeleille. Kortin palveluista sekä yhteydenottopyyntöjen teosta järjestetään lyhyitä koulutuksia henkilökunnalle, jotta kortin käytöstä tulee mahdollisimman sujuvaa. Ohjekortin ohjeiden säännöllinen päivitys on tärkeää, jotta tiedot eivät pääse vanhenemaan.

salais- ja asiantuntijajärjestö, jonka toiminnan tarkoituksena on ikääntyneisiin kohdistuvan kaltoinkohtelun, hyväksikäytön ja väkivallan ehkäiseminen. Lyömätön Linja on Miessakit ry:n ylläpitämä lähisuhde- ja perheväkivaltaan erikoistunut toimintamuoto miehille. Toiminta on kohdennettu miehille, jotka ovat käyttäneet henkistä tai fyysistä väkivaltaa seurustelukumppaninaan, puolisoaan, lastaan tai muuta läheistään

kohtaan, sekä miehille, jotka pelkäävät käyttävänsä väkivaltaa tai haluavat arvioida avuntarvetta. Väkivaltaa kokeneet miehet -hanke tarjoaa keskusteluapua miehille, jotka ovat kokeneet henkistä tai fyysistä väkivaltaa kotona tai kadulla. Apua voi saada puhelimitse, sähköpostilla, yksilötapaamisissa tai ohjatuissa vertaisryhmätapaamisissa.

Pääkaupungin turvakoti ry:n ylläpitämä Lähisuhdeväkivaltatyön yksikkö on Helsingissä sijaitseva maksuton tukiyksikkö lähisuhdeväkivaltaa kokeneille tai sitä käyttäneille miehille, naisille ja lapsille. Yksikkö tarjoaa keskusteluapua perheenjäsenille, kun perheessä on tai on ollut lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa. Työskentelyn tavoitteena on väkivallan tunnistaminen ja loppuminen sekä kokemuksesta selviytyminen.

Konkreettinen apu kentälle

Poliisi on yksi ensimmäisistä viranomaisista, jotka kohtaavat lähisuhdeväkivallan uhrin, ja poliisin toiminnalla voi olla ratkaiseva merkitys uhrin avun saamiseen. **Eliisa Kuusaman** opinnäytetyön tuloksena syntyi ohjekortti uhreja ja tekijöitä tapaaville Helsingin poliisilaitoksen hälytys- ja valvontasektorilla toimiville konstaapeleille.

Ohjekortista suunniteltiin alunperin fyysinen laminoitu, haalarin taskuun sopiva kortti, jotta se kulkisi helposti mukana haalarin taskussa. Korttiin valittiin 14 palvelua, joiden arveltiin olevan vaikuttavuudeltaan parhaat haastattelujen ja kirjallisuuden perusteella.

” Lähisuhdeväkivalta saattaa olla yksi Suomen valtion vakavimmista ihmisoikeusongelmista.

Valitut tukipalveluntarjoajat ovat pääkaupunkiseudun kuusi turvakotia, Pääkaupunkiseudun Turvakoti ry:n Lähisuhdeväkivaltatyön yksikkö, Rikosuhripäivystys, Nollalinja, Kriisikeskus Monika, Tukikeskus Varjo, Väkivaltaa kokeneet miehet -hanke, SUVANTO-linja sekä Naisten Linja. Naisten linjalta mainittiin vielä erikseen heidän pitämänsä Moninaisuuspäivystys sekä Romanipäivystys.

Valitut palvelut ovat viranomaisen rahoituksen piirissä, pitkään toimineita tai jo lähisuhdeväkivaltaryhmän kanssa yhteistyötä tehneitä tahoja. Kortista jätettiin pois kohdennetut palvelut lähisuhdeväkivallan tekijälle. Siinä nähtiin riski, että esimerkiksi puolisoaan kohtaan väkivaltainen henkilö päätyy häiriköimään turvakoiteja puolisonsa löytämisen toivossa. Kuitenkin esimerkiksi Lähisuhdeväkivaltatyön yksiköstä saavat apua myös väkivaltaa käyttäneet.

Lisäksi korttiin lisättiin SERI-tukikeskuksen tiedot sekä ohjeita viranomaisille. Palvelut valittiin sen perusteella, voiko kentällä lähisuhdeväkivaltatehtäviä hoitava poliisi olla itse aktiivinen asiakkaan puolesta.

Ohjekortin tarkoitus on parantaa poliisin kentätöitä mutta myös laskea tuen piiriin pääsemisen kynnystä. Kortin avulla tukipalveluiden yh-

teystiedot pystytään tarjoamaan väkivaltaa kokeneelle mahdollisimman nopeasti tapahtuneen jälkeen jo ensimmäisen asiaa käsittelevän viranomaisen toimesta. Kaikkea aiheesta saatavilla olevaa tietoa ei ole tarpeen kantaa mukana, vaan riittää, että ohjekortista löytyvät tukipalveluiden nimet ja yhteystiedot, joiden avulla voidaan hakea lisätietoa verkosta tai puhelimitse.

Vaikka ohjekortti on tehty Helsingin poliisilaitoksen käyttöön, voidaan työn tuloksia ja ohjekortin ideaa hyödyntää koko Suomessa. Kortti on julkaistu Helsingin valvonta- ja hälytysesektorilla työskentelevien poliisien toiveesta lopulta sähköisessä muodossa. 🟡

Artikkelin kirjoittajat ovat turvallisuusalan tradenomi Eliisa Kuusama ja Laurea-ammattikorkeakoulun lehtori, TKT Soili Martikainen. Eliisa Kuusama valmistui keuhkokuumeen ja riskienhallinnan tradenomiksi. Hän teki opinnäytetyönsä Helsingin poliisilaitokselle, aiheena ”Ohjekortti lähisuhdeväkivallan uhrien ja tekijöiden tukipalveluista kenttäpartioiden käyttöön”, jossa hän kartoitti Helsingin alueen julkisen ja kolmannen sektorin lähisuhdeväkivallan uhrien tukipalveluita, sekä selvitti, miten poliisin kenttäpartio voisi parantaa ohjautuvuutta lähisuhdeväkivallan uhrien tukipalvelujen piiriin. Lisätietoja opinnäytetyöstä ja turvallisuuden muutosvaikutuksista: Eliisa Kuusama, eliisa.kuusama@outlook.com.

Näin ohjekortti toteutettiin

Eliisa Kuusaman opinnäytetyön toimeksiantajana oli Helsingin poliisilaitoksen lähisuhdeväkivaltaryhmä.

Työn tavoitteena oli ohjata sekä lähisuhdeväkivallan uhrin että tekijät tehokkaasti ja nopeasti tukipalveluiden piiriin.

Tietoa kerättiin tutustumalla riippumattomiin tutkimuksiin, viranomaisten julkaisuihin, oppikirjoihin sekä tunnustettujen kansainvälisten tutkijayhteisöjen julkaisuihin. Lisäksi haastateltiin rikosylikonstaapelia ja kenttäryhmän esimiehenä toiminutta ylikonstaapelia.

Työn tuloksena syntyi ohjekortti lähisuhdeväkivallan uhreja ja tekijöitä työssään kohtaaville Helsingin poliisilaitoksen hälytys- ja valvontasektorilla toimiville konstaapeleille. Ohjekorttia suunnitel-

taessa otettiin huomioon kenttäpoliisin tarpeet: tarkoitus on keventää yksittäisen poliisin taakkaa muistaa eri palveluntuottajia ja siten laskea kynnystä avun tarjoamiseen ja avun piiriin ohjaamiseen. Ohjekortin toimivuudesta haastateltiin Helsingin poliisilaitoksen kenttäryhmän työntekijöitä.

Opinnäytetyö ”Lähisuhdeväkivallan uhrien tukipalveluiden ohjekortti Helsingin poliisilaitoksen kenttäpartioiden käyttöön” on ladattavissa verkosta osoitteesta https://www.the-seus.fi/bitstream/handle/10024/220110/ONT_Kuusama.pdf?sequence=2&isAllowed=y